

Târîh

Bir yâr-i vefâ-şîâr vardı,
Suhbetleri cânâ cân katardı,
Tavrında iyânda, bezm-i dilde
Âşıkda gönülden Ehl-i Beyt'e,
Olmuşdu penâhu Pîr-i Rûmî;
Kalbinde kalır mı havf-i dünyâ?
Bir ders-i hakikat almak üzere
Beklerdi salâti hâşî'âne
İmânla doluydu câm-i râhu;
Pîrân-i izâmı anlatırdı,
Gûş eyledi emr-i «İrcî'i» yi,
Kâsın onu kâm-yâb ü dil-şâd,
Hak aşkına, Hâce-i Risâlet

Tezkârı şeref verir lisâna.
Benzerdi huzûru gül-sitâna.
Dem tutduğu bir ney-i nihâna.
Bağlıydı o kutlu Hânedâna.
Bakmazdı mehâlik-i zemâna.
Dervîş olanın derd-i emâna.
Gelmişdi cihân-i imtihâna.
Her lahza kulak verip Ezâna.
Yer yokdu içinde tek gümâna.
İrfâna hevesli her civâna.
Baş-kesdi İlâh-i Müste'âna.
Allâh kabûl edip Cihâna.
Katsın onu saff-i Hâcegâna.

Târîhi ezelden oldu mestûr
«Rahmet de ebed Halîl-i Câna»
h. 1393

Vermesin, ey dil bir ümmîd-i bekâ dünyâ sana!
Menzil-i ukbâdır ancak bi-fenâ me'vâ sana.
Diz çöküb peygûle-i irfâna ders-i ibret al!
İmtihân meydânıdır «Dünyâ ve mâ-fihâ» sana.
Yoksa im'ânın mukadder hurfe-i gayyâ, eğer
Varsa imânın mukarrer gurfe-i bâlâ sana.
Ey gönül, kan ağla, zirâ oldu gözlerden cüdâ,
Hak nasîb etmişdi bir hem-râz-i müstesnâ sana.
Vardı dün, bir zât-i âli-menkabet, hayfâ bu gün,
Kaldı ondan katlanılmaz hasret-i uzmâ sana.
Ey Halîl, ey Cân-ı cân, Cânân'a vuslet sağladın;
Bî-gümân Cennet-mekân ervâh der: «Tübâ!» sana.
Yâ Resûlullâh göstermiş Tarîk-i Vahdet'i;
Pîr-i Rûmî eylemiş Ta'lim-i Esmâ, yâ sana.
Gitmemen mümkün mi, durman bir nefes kâbil midir?
Saldı dâvet-nâme gökden Hâlik-ı Yektâ sana.
Sen ki bir sâdik müvâhhid, mü'mîn-i mümtâzın,
Gelmesin, endîşe-i nâr-i Câhîm aslâ sana.
Râyegân kılmaşdı Mevlâ, ey muhibb-i zî-kemâl,
Pür-vefâ bir davranış, pür-nûr bir sîmâ sana.
Sen bu devrin Kutb-i Nâyî'siydin, etmişdir nazar
Hû deyip Seyyid Halîl âheng için gûyâ sana.
Âlem-i san'at susuz bir çöl misâliyen, Hudâ
Fıtreten etmişdi ihsân, fûshât-i deryâ sana.
Milletin derdiydi derdin, âh derdin, âh! âh!
İtilâ-yi memleket olmuşdu tek dâvâ sana.
Pîr'e târîhimle arz etsin İlâhiyyûn, desin:
«İşte nâ-geh Cân müridin geldi Mevlânâ sana!»
h. 1393
«Bende-i bendegân-i Mevlâna»
Urfah Kürkçüoğlu Kemâl Edîb

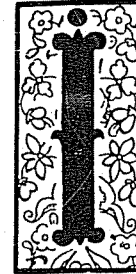
İktisat

Faiz-Banka ve Islâm

— VIII —

İslâm Dini, Faizi Niçin Haram Kılmıştır?

Mustafa COŞKUN

İSLÂM Dini'nin her buyruğunda ve yasağında bir hikmet vardır. Namaz, oruç, hac gibi ibadetlerinde, iyilik ve yardım, güzel söz ve nasihat, cömertlik ve infak, iffet ve namlu olmak gibi ahlâkî kurallarında bu hikmeti sezmeğe mümkündür. İçki ve kumar, domuz eti ve leş yeme, iffete ve mülkiyete tecavüzün men'i gibi yasaklarında da bir gaye gözetilmiştir. Bu gayeyi sezmeğe ve bulmağa o yasağın hikmetidir ki, bunsuz hiçbir emir ve yasak yoktur.

Namazda hikmet, Allah'a yöneliş ve ilâhî potada insan benliğinin eritilişidir. İnsan hayatının disiplin altına alınışı, namaz ve abdestin ikinci bir hikmetidir. Zekât, malî bir ibadet oluşu yanında, insanın yardım şurunu kuvvetlendirmesi ve müslüman toplumun refahını artırması gibi hikmetlerle süs-lüdür.

Domuz eti yemenin ve içkinin men'inde sıhhatli kalmak; iffet ve mülkiyete tecavüz ile kumardan mende, insanlığın huzur ve refahı gibi hikmetler vardır. Bu hikmetler, bazı yasaklarda açıkça belirtilmiştir. Meselâ: içki ve kumar yasaklanırken «Menfaatinin zararından az olması» (Bakara: 219), sebep gösterilerek yasağın hikmeti, açıkça beyan edilmiştir. Böylece İslâm'ın haram hükmü, gerekçesiyle ilân edilmiş oluyor. Fakat: konumuz olan faiz, haram kılınırken niçin hasılık borçlunun kazanıp kazanmayacağı beli

delğidir. Dinimiz, ihtimaller üzerine ahkâm koymaz. Bunun için eşitlik ilkesine aykırı olarak alacaklının faiz almasını meşru' görmez. Acaba hikmet bu mudur?

2 — Borçlunun aldığı paradan sağladığı faydaya karşılık, alacaklının parasını geri almaya kadar, hiç bir fayda temin edememesi midir?

3 — Alış-verişte değişim hakiki olduğu halde, faizde hayalî oluşunda mıdır?

4 — Yoksa, insanlardaki yardım hissini öldürdüğü için mi, faiz haram kılınmıştır? ram kıldığını ifade eden bir sebep gösterilmemiştir. İnsanın bu yasağa, —kendi düşüncesine göre— bir hikmet bulması mümkündür. Zamanımız hayat şartları içersinde bu hükmü, akıl kıtasına vurmakta ve bu kıtas ile bir hikmet bulmakta fayda yok değildir.

Muhtemel hikmetleri sıralamadan önce, şunu peşinen teslim etmeliyiz ki, «İslâm, faizi şu hikmete mebnî yasak etmiştir» derken ilâhî hikmeti bulmakta isabet etmiş olmaya biliriz de.

FAİZİN HARAM EDİLİŞİNDEKİ HİKMET ACAMA NEDİR?

1 — Borçlunun yani faizle borç alanın menfaatinin hayalî oluşu mudur? İslâm Dini, eşitlik üzerine kurulmuştur. Alacaklının faiz olmak suretiyle garantilediği kârına karşı

5 — Alacaklıyı, ticaretten veya diğer faideli işlerden men etmesi midir?

6 — Yoksa bu hikmetğ faizin zenginlerin

fakirler üzerine sulta kurmasına fırsat vermesinde midir?

Saydığımız bu maddelerin hiç birisi, başlı başına, «faizin yasak edilmesine bir hikmet» değildir. Yukardaki bu maddeleri, ilerde ayrı ayrı ele alacağız. Onun için bu konularda tafsilâta girmeden, yukarda sayılan muhtemel hikmetleri içersinde toplayan bir «HİKMET» bulmalıyız.

Hemen şunu söylemeliyim ki, yasaklanan bir şey tamamen «zarar» demek değildir. Yasaklanan şeylerde bazı faydalar da olabilir. İçki böyle değil midir? Ayet-i kerimenin beyanında göre, «zararı faydasından çok olduğu için» içki haram kılınmıştır. İslâm memleketlerinde içki imal edip gayr-i müslimlere satmak suretiyle ondan bir gelir temin etmek mümkün; fakat bu faydasının yanında zararı daha fazladır. Bunun için içkinin yapılması, içilmesi ve satılması yasaklanmıştır.

Konumuza dönecek olursak, «acaba yasak edilen faiz muamelesinde hiç fayda yok mudur?»

İstihlâk (ihtiyaçlar için harcanan) veya istihsal (gelir getirmek) için faizli alınan paranın az-çok faydası vardır. İstihlâk için alınan faizli borç ile, bir ihtiyacımızı gideriyoruz ve böylece ondan bir fayda görüyoruz. İstihsal için aldığımız faizli borcu, maharetle kullanırsak ondan borcumuzun faizini ve ticarî faaliyetimizi karşılayacak bir fayda temin edebiliriz. Evet; borç alırken bu paradan kâr elde edemeyeceğimiz şüpheliydi. Fakat piyasa dalgalanmaları yanında —bazan da— zarar kendi veceriksizliğimiz sebep olmaktadır.

Realist bir görüşle bakacak olursak bugün, bankaların ortaklarına kâr, mudîlerine faiz ve yükünü milyonları bulan ikramiyeler dağıtması, faiz alıp-veren bu müesseselerin fayda temin ettiğini göstermektedir. Şu halde İslâm Dini'nin faizi haram kılışındaki hikmet: (Faizin bazı faydaları yanında zararının fazla oluşudur.)

İktisadî konuların mütehassısı Sayın N. Zeki Aral'ın bu husustaki makalesini —bazı çıkartmalarla— buraya almakta fayda görüyorum.

«Faizli veya faizsiz muayyen bir miktar parayı veya sermayeyi veya malı, istihsalde kullanılmak üzere birine ikraz ettiğimiz za-

man borçlu, mu'taden o sermayeyi muvaffakiyetle işlettiği takdirde hasıladan kendi mesarifini veya paranın kira bedelini (faizini) ayırdıktan başka kendine de bir kâr (bir fayda bir menfaat) çıkarabilmektedir. Hatta istihlâkte dahi müstakriz aldığı para (mal veya sermaye) ile muhtaç olduğu şeyleri tedarik ederek ihtiyacını gidermek faydası içinde o menfaati, o «ıvazı» da sağlamaktadır.

Günün misallerinden olmak üzere gerek başka memleketlerde geyrek kendi memleketimizde bankalara faiz mukabili va'deli, va'desiz tevdi edilen paraları veya bankalarca çıkarılan tahviller mukabili tedarik edilip kullanılır paraları ve mümasillerini düşününüz. Bankalar ikraz ettikleri (borç aldıkları) bütün bu sermayeleri kullanmakla kendilerine bir menfaat bir fayda, bir ıvaz sağlamakta olduklarını mudîlerine veya mukrizlerine ödedikleri, ödeyebildikleri faizlerle de pek alâ isbat etmektedirler.

Şu halde Kur'an ne için veya ne hikmete mebnî faizi haram kılmıştır?

Faiz veya riba hakikaten faide veya menfaat temin eder istidatta bulunan sermayenin tabii bir kira bedeli olmakla beraber mahzuru faidesine galip görüldüğü için İslâm'da men edilmiştir, diyeceğiz...

Bir vakıadır ki, faiz müessesesi camialar içinde ve medeniyetin ilerlemesiyle camialar arasında borçlanmaları teşvik edip kamçılarken adeta hudutsuz şekilde genişletiyor. Yalnız istihlâk için değil, hatta istihsal için akdedilen istikrazlarda dahi o genişlemeler yüzünden borçları ödenemez hale getiriyor. Öyle ki, binnetice cemiyette iktisadî, arkasından ictimâî itsikrarın ve huzurun ihtilâllerine kapılar açılıyor.

Beşeriyetin bugünkü tekâmül merhalesinde dahi dikkat edersek görürüz ki, cemiyetin iktisadî bünyesinde kendinden vaz geçilmez bir unsur olan «para» müessesesinin ayakta kalıp istikrarına, istikrarını muhafaza etmek suretiyle mevcudiyetinin devamına bir türlü imkân bırakmayan başlıca amillerden biri ve belki de en mühimi borçlanmalardaki bu genişlemedir ve genişlemenin en birinci sâiki muhakkakki faizdir. Devrimizin tabirini kullanarak hadiseyi zah etmek stersek denilmek lâzım gelir ki, camialar içinde ve camialar arasında müsterek mik-

yas olarak elde tutulmak istenen (Para)yı veya paraları kıymet zayıatlarına doğrudan doğruya devalüasyon'lara sürükleyerek kırıp geçiren: külliyete yakın hallerde hep kredi enflasyonlarıdır.

1931 Temmuz'unda Rayımark'ı, 1931 Eylül'ünde Sterlin'i, 1933-34 de doları... esasında hep aynı kredi enflasyonu devirip yıkmıştır. Son devirlerde bizzat kendimizin 1946 devalüasyon'u kezalik 1958-60 devalüasyon'u, altından kalkma imkânı bulunmayan kredi enflasyonlarının mukadder netileceleri olarak doğmuşlardır. Günün birinde devalüasyon adıyla resmiyet iktisap etsinler etmesinler, paralarda kıymet zayıatlarının yalnız borçlular ve alacaklılar vaziyetlerine tesir etmekle cemiyet halkına huzursuzluk ıras etmekte olduklarını hatırlatmak zait düşse gerektir...

...Enflasyon adındaki geniş borçlanmalar kapılarını açık tutan da faizdir. Faizi ortadan kaldırmamız: iktisadî simasıyla karz veya müdayene (borçlanma) müessesesini de artık ortada bulamazsınız. Zira eldeki sermayeden başkası eliyle faydalanma kapısını kapamak suretiyle müesseseden iktisadî hüviyetini tamamen ref'etmiş, onun üzerinde olsa olsa nihayet bir ictimâî kisve bırakmış olursunuz. İslâm faizi haram kılıp onu ortadan kaldırarak faizden beklenen faidenin, menfeatin, «ribh»in «şirket» müessesesinden, müdarebe şirketi müessesesinden beklenmesi yolunu açık tutmuş, karz veya müdayene müessesesini (Bakara: 282) büsbütün ilga etmiyerek bunu da nihayet ictimâî adaletin veyahut ictimâî teavünün vasıtalarından biri olmak üzere «Karz-ı Hasen» müessesesi, bir nevi sadaka müessesesi mahiyetinde ibra' eylemiş bulunmaktadır.

«Allah ribayı maheder de sadakaları nemalandırır» (Bakara: 276) âyeti zımmında bu manayı, bu maksadı sezmemek ve bu âyeti ribada hürmetin hikmetine bir işaret kabul etmemek gayr-i mümkündür, diyebiliriz.

Hülâsa bizce Kur'an, sermayenin kullanılmasında müstakriz veya borçlu için bir fayda bir menfaat, bir ıvaz yoktur diye faizi, ribayı men etmemiştir; belki sermayenin aher eliyle kullanılmasında görülen fayda, mahzurlarına nazaran düşük kalmaktadır, diye riba haram kılınmıştır. Kur'anın faizi haram kılmasındaki hikmeti, naçiz muhake-

memizle, biz şahsen böyle anlıyoruz. (Allah'ü a'lem'ü bissebab). (1)

FAİZ'İN ZARARLARI

Büyük âlim El-Mevdudî, faizin zararlarını üç grupta mütalââ etmektedir:

- 1 — Ahlâkî ve ruhî bakımından faizin zararları;
- 2 — Medenî ve ictimâî bakımdan faizin zararları;
- 3 — İktisadî yönden faizin zararları. (2)

1 — AHLÂKÎ VE RUHÎ BAKIM-DAN FAİZİN ZARARLARI :

İnsanı olgunluğa erdiren ruhu ve ahlâkıdır. Bu ici cevher insanda parlamadıkça onun kemâle erdiği söylenemez. Binaenaleyh, insanın ruhu ve ahlâkını karartan her şey kötüdür. Faiz ise, insanın ahlâkî meziyetlerini körelten ve sonunda yok eden bir menfaat sistemidir.

İnsan ruhu, faiz aldıkça bencillik ve cimrillik gibi kötü sıfatlarla kararır, her şeyi kendisi için zanneder. Toplayıp biriktirdiği servetini biçarelere vererek yorulmadan ve emek harcamadan onlardan faiz beklemesi, insan için küçültücü bir şey değil midir? İnsan yaratılış itibarıyla bencil bir varlıktır. Bu duygu ahlâkî ve kanunî müeyyidelerle önlenmezse insandaki azgın ve felâketli sel, akacak mecra' bulmuş demektir. Bendin arkasına toplanan bulanık duyguların kapısı açılınca, önüne gelen bağı-bahçeyi silip süpüreceklerdir. Yıkılan barajın arkasından «Baraj taşı, etrafta telefata yapıyor» diye feryat etmek hiçbir şeyi değiştirmez. Daha evvel kötülük barajının kapılarını sıkı tutup tedbirini almak gerekti.

Faiz almasını serbest bırakarak insanın ahlâkını gökörtmek ve hatta bunu kanunlala kolaylaştırmak ideal insanlık için bir ruh göküntüsü ve bir baraj tahribatıdır.

2 — MEDENİ VE İCTİMÂİ BAKIM-DAN FAİZİN ZARARLARI :

İslâm Dini, zekât ve sadaka gibi emirleriyle insandaki egoizm duygularını frenlemiştir. Hak rızasıyla bezenen bu emir, zamanla insanda, cömertlik ve iyi kalplilik gi-

bi ahlâki meziyetlerin doğmasına sebep olur. Bu gibi emirleriyle İslâm, «insanın sırf kendisi için olmadığını, bütün insanlık için yaşadığını anlatmak» hedefini güder.

Öyle bir cemiyet düşünelim ki, hiç bir fert diğer bir ferde yardım elini uzatmasın, ancak şahsî çıkarı mevzu bahis olunca yardım etsin; zenginler, fakir halk tabakasının ihtiyaç amını kazanç vasıtası yapsın. Sonuç ne olur? Belli bir kütle gittikçe zenginleşir, servet muayyen ellerde toplanır. Buna mukabil fakir halk da gittikçe soyulur. Bu vaziyete sepe nedir acaba? Buna sebep, faiz alışverişine gösterilen müsamaha ile insandaki servet hırsının kamçılanışdır. Faiz hırsı, zenginlerden fakirleri himaye duygusunu kaldırır, zenginlerin kalplerini katılaştırır. Böylece fakirin acıklı durumu, onda bir merhamet doğurmaz olur.

İşte; böyle bir toplumda saygı hissi azalır, nizam ve intizam sarsılır. Yine böyle bir toplumda medenî ilerleme de bahis mevzuu olamaz. Medeniyet, muayyen kimselerin maddede taparcasına hissizleşmesi değildir. Medeniyet, kafa-kalp-madde zenginliğidir. Kendini faizin menfaatine bağlamış insanların kafa ve kalbi ideal duygularla değil, maddenin ve servetin hırsıyla sarılmıştır. Şu halde faiz, insanları medeniyetsizliğe götürüyor demektir.

Prof. Enver Kureşi'nin bu husustaki sözlerini naklederek bu konuya son verelim.

«Ellerinde servet ve para biriktiren kimseler, bu zenginlikleri vasıtasıyla kuvvet ve iktidar sahibi olurlar. Buna mukabil, artık gözleri bir şey görmeyen halk yığınları, bu sermayedarlarla çarpışma ve vuruşmayı yaygın hale getirirler. İsyân ve ihtilâller, inkılâplar, alıp yürür. Ve bunları melhuz akıbetlet takip eder. Krallıklar yıkılır, sulh ve can-u mal emniyeti tehlikeye düşer. Gözleri dönmüş inkılâpçılar pengelerini bizzat sermayedarların şahıslarına tevcih ederler ve hücumla geegrler, onların kanlarını dökmekten çekinmezler ve en şeni imha hareketlerine tevessül ederler.» (3)

Şu halde faiz, bir takım menfaat gruplarının kazanç vasıtasıdır. Medenî logunluğa mani olmaktadır. Cemiyetten saygıyı ve esirgeme duygusunu kaldırmaktadır. İnkılâplara ve ihtilâllere vesile olarak toplumun huzurunu kaçırmaktadır.

3 — İKTİSADİ YÖNDEN FAİZİN ZARARLARI :

1) Faiz alma gayesiyle zenginler ve tefeciler, paralarını depo edip piyasaya sürmezler. Bu durum iş sahalarının azalmasına ve bir çok işçinin açıkta kalmasına sebep olur. Piyasa durgunlaşır, pazara arz edilen mal, —para darlığı nedeniyle— istihlâk edilmeyince ya çürür işe yaramaz hale gelir veya gerçek değerini bulamaz. Müstahsil, emeğini ve masrafını karşılayamadan ürününü yok pahasına elinden çıkarır.

2) Faizle para veren şahıs veya müesseseler, kısa zamanda deveran edip faiz getiren yerlere paralarını yatırır. Memleket hayrına da olsa uzun vadede kâr getirecek iş sahalarına yatırım yapmazlar. Tabii kaynakların işlenmesine ve enerji üreten sahalarına yatırımı göze alamazlar. Çünkü bu alanlar uzun bir gelişmeden sonra kâra dönüşür, halbuki onlara, kısa zamanda faizleri ellerine geçsin isterler. Bu durum, memleket kalkınmasına ters yönden etki eder.

3) Mu hususta El-Mevduđi özet olarak şöyle demektedir: «Kapitalistler, paralarını amele ve san'atkâr sınıfına uzun bir va'de ile ödünç vermezler. Onlar, paralarının büyük bir kısmının ellerinde bulunmasını isterler, zira; faiz fiatları artacak olursa uzun va'de ile verdikleri parayı kullanmayacaklarını bilirler. Bu durum karşısında küçük san'atkâr, ya kısa vade ile veya çok az miktarda borç almak durumunda kalır. Bunun sonucu la san'atkâr, fazla açılmadan mahallî ve basit işler yapmak mecburiyetinde kalır. Büyük makinalar alamaz çünkü, onun fiatını karşılayacak uzun vadeli borç bulamamıştır. Neticice itibariyle basit ve müsta'mel aletleriyle işlerini yürütür giderler.

Kısa vade ile borç alanlar, piyasada biraz duraklama hissederlerse hemen imâlatı durdururlar. Stok etme cesaretini bulamazlar, zira mamüllerinin fiatı düşecek olursa iflâs etmekten veya kısca vade ile aldıkları borçlarını ve faizlerini bu düşük fiat ile karşılayamayacaklarından korkarlar.

Ticarî ve sanayî yatırımları için uzun vade ile borç alanlar da çeşitli zararlara uğramaktadırlar. Uzun müddet faiz ödemeleri, onları bu zarara düşürmektedir.» (4)

4) Düşünelim: bir sanayici, %5 faiz

ve 20 sene vade ile 100 bin lira kredi alsın, he rsene sadece faiz olarak 5000 lira ödeyecektir. Yirmi senede ödeyeceği faiz, 100 bin liradır. Ana borcuyla birlikte 200 bin lira borçlanmış oluyor ki, faraza 150 bin liraya çıkacak bir fabrika, 250 bin liraya mal olmuş oluyor. Bu durum o fabrika mamüllerinin fiatlarını da etkileyecek, meselâ: 10 liraya satılması gereken bir malın 17-18 liraya satılmasına sebep olacaktır.

Piyasa, faiz alıp-verme sonucu böylece yükselcektir.

5) İktisaden kalkınmamış memleketler, dış devletlerden yekünü milyarları bulan borçlar almaktadır. Bu borçlar, halkın iktisadî yönden refahını ters yönde etkiler. Devlet borçlarının faizlerini ödeyebilmek için halka vergi salar. Akla gelmeyecek şeylere vergi konarak halka, altından kalkamayacağı yükler yüklenir.

1972 senesinde açıklanan rakamlara göre Türkiye'nin dış borçları 50 milyar lirayı geçiyordu. Ortalama %3 ten faiz ödediğimizi kabul edelim, her sene bir milyar 500 milyon lira faiz ödememiz gerekecek. 20 senede bu borcun altından kalkacağımızı düşünürsek ödeyeceğimiz faiz tutarı: 30 milyar liradır.

Yirmi senede bu borcun altından kalkacağımıza göre her sene, 2 milyar 500 milyon borç taksidi, bir milyar 500 milyon faiz olmak üzere 4 milyar lira borç ödememiz gerekecektir.

Devlet borç olarak aldığı bu parayı, memuruna maaş, ordusuna harp malzemesi, ve sacvaş masrafı için veya yol, su, köprü gibi sosyal hizmetlere harcayacak olursa, borcunun faizini bile karşılayamayacaktır. Çünkü bu yerler, kâr getirei yerler değildir. Şayet enerji ve tabii kaynaklar için sarfederse bu sahalar da kısa zamanda kâra geçen yerler değildir.

Şu halde, borç taksitlerini ve bunların faizlerini ödemesi için hükümetin ne yapması gerekir?

İki yol var: birincisi, yeni vergi kaynakları bulacaktır. Bunun sonucu da halk, su bardağına vergi ödediği gibi, içtiği suyaâ giydiği ayakkabı ve bağına; sırtındaki ceket ve düğmesine varıncaya kadar her şeye vergi ödemek mecburiyetinde kalır.

İkincisi ise, devlet sektörünün ürünlerine zam yapar. Böylece borç taksitlerini ve faizlerini ödeme yoluna gider ki, her iki yol da halkın iktisaden çökmesine sebep olur.

İslâm Medeniyeti

Sizindir!

OKUYUNUZ

OKUTUNUZ

ABONE OLUNUZ

ABONE BULUNUZ.

İslâm Medeniyeti